

METODICKÝ VÝKLAD PRE EFEKTÍVNE UPLATŇOVANIE PRINCÍPOV DESEGREGÁCIE, DEGETOIZÁCIE A DESTIGMATIZÁCIE VO VÝZVACH PROGRAMU SLOVENSKO 2021 – 2027

PRÍRUČKA PRE POSKYTOVATEĽOV

Schválil: ÚSVRK

Verzia: 1.0

Dátum vydania: 17.8.2023

Obsah

1. Úvod	2
2. K jednotlivým princípom 3D.....	3
DESEGREGÁCIA.....	3
DESTIGMATIZÁCIA	4
DEGETOIZÁCIA	5
3. Komplexnosť a komplementárnosť princípov 3D	5
4. Odporúčania pre poskytovateľov pri príprave výziev	6
5. Príklady spôsobu uplatňovania princípov 3D vo výzvach.....	7
a) V rámci podmienky oprávnenosti aktivít projektu	7
b) Ako vlastná podmienka poskytnutia príspevku vo výzve.....	7
c) Ako podmienka poskytnutia príspevku na úrovni opatrenia	8
d) Ďalšie príklady informácií, ktoré môže poskytovateľ vyžadovať v rámci popisu projektu.....	9

1. Úvod

Jednou z najdôležitejších investičných oblastí v rámci Programu Slovensko 2021 – 2027 (Program) je inklúzia marginalizovaných rómskych komunít (MRK). Na podporu a zlepšovanie nepriaznivých životných situácií MRK je určených prierezovo v rôznych oblastiach 907 miliónov EUR z celkového rozpočtu Programu takmer 13 miliárd EUR¹. Svojím zameraním, oprávnenými aktivitami, cieľovými skupinami či miestom realizácie má však na kvalitu života a podporu inklúzie MRK dopad aj množstvo iných plánovaných aktivít v rámci Programu bez priameho zacielenia na MRK. Cieľom Úradu vlády SR – Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ÚV – ÚSVRK) v tomto programovom období je preto v spolupráci s ostatnými sprostredkovateľskými orgánmi včasne identifikovať potenciálne riziká a predchádzať schvaľovaniu takých projektov, ktoré by mohli ohroziť ciele Slovenskej republiky v oblasti znižovania segregácie, stigmatizácie a getoizácie rómskych komunít. Za týmto účelom bol vypracovaný metodický dokument k uplatňovaniu princípov desegregácie, destigmatizácie a degetoizácie (princípy 3D) v projektoch podporovaných z Európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF).

V programovom období 2014 – 2020 boli princípy 3D uplatňované v Operačnom programe Ľudské zdroje (OPLŽ) výhradne pre projekty zamerané na zvyšovanie inklúzie a kvality života MRK. Uchádzač o podporu musel preukázať splnenie kritérií 3D v samostatnej prílohe. Podporené mohli byť len také projekty, ktoré na základe podmienok definovaných v prílohách jednotlivých výziev preukázali zámer výrazne zlepšiť situáciu minimálne v jednom z troch princípov a zároveň vykázat nezhoršenie situácie v ostatných dvoch. V súčasnom programovom období 2021 - 2027 je cieľom nadviazať na skúsenosti s uplatňovaním 3D princípov nadobudnuté počas implementácie OPLŽ a postupne rozširovať okruh opatrení a aktivít, ktorých sa princípy 3D stávajú integrálnou súčasťou.

Metodický výklad pre efektívne uplatňovanie princípov desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie

¹ Informácia platná k augustu 2023, schválená alokácia pozostáva z 229,5 mil. EUR v rámci Európskeho fondu regionálneho rozvoja a 677,5 mil. EUR v rámci Európskeho sociálneho fondu plus.

vo výzvach Programu Slovensko nadväzuje na *Metodický výklad pre efektívne uplatňovanie princípov desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie*, ktorý vydal Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity v roku 2015 a na jeho rozšírenú a upravenú verziu z roku 2018. Súčasný Metodický výklad ďalej upravuje a aktualizuje definície princípov s cieľom ich širšieho uplatnenia v rámci aktuálneho programového obdobia, vrátane výziev a opatrení, ktoré nie sú síce priamo zamerané na zvyšovanie inklúzie a kvality života MRK, avšak nevhodnou formou implementácie by mohli negatívne ovplyvniť proces desegregácie, destigmatizácie a degetoizácie rómskych komunít.

Cieľom tohto dokumentu je definovať základné strategické princípy desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie, ako aj dať výklad pre ich efektívne uplatnenie v relevantných intervenciách financovaných z Programu. Nasledujúce časti dokumentu obsahujú definície pojmov 3D, vzťah medzi jednotlivými princípmi, odporúčania a príklady aplikácie princípov 3D vo výzvach pre poskytovateľov – sprostredkovateľské orgány podieľajúce sa na implementácii Programu.

2. K jednotlivým princípom 3D

DESEGREGÁCIA

Segregáciu môžeme najjednoduchšie definovať ako fyzické alebo sociálne oddelenie členov rôznych skupín – typicky národnostnej, etnickej, rasovej, náboženskej, sociálnej alebo inej menšiny od väčšiny³, čím dochádza k ich výraznej sociálnej izolácii. Segregácia môže byť výsledkom vedomých rozhodnutí (spočívajúcich v konaní alebo opomenutí konania), zároveň však môže byť výsledkom ekonomického či demografického vývoja (vytláčanie marginalizovaných skupín do okrajových oblastí s obmedzeným prístupom k službám, k trhu práce či vzdelaniu).⁴ Aj keď zvyčajne hovoríme o nedobrovoľnej segregácii, zároveň treba konštatovať, že dlhodobá systematická segregácia v istých prípadoch vytvára očakávania ďalšej separácie dotknutých skupín, čo ale nič nemení na jej škodlivosti. Výsledkom segregácie je nižšia a/alebo absentujúca kvalita, úroveň a dostupnosť poskytovaných služieb (napr. vzdelávanie, zdravotná starostlivosť, trh práce) v takej miere, ktorá obmedzuje a/alebo zabraňuje zapojeniu sa do spoločnosti a vedie k zníženiu kvality života často ireverzibilným a nenapraviteľným spôsobom. Zároveň spoločnosť ako celok stráca ľudský, spoločenský a ekonomický potenciál osôb z MRK, ktorý sa v dôsledku segregácie nemôže naplno rozvinúť.

Desegregáciou rozumieme aktívne odstraňovanie segregácie, čiže proces, ktorého výsledkom je ukončenie priestorového a sociálneho oddelenia či izolovania MRK a vytvorenie podmienok pre rovnosť príležitostí a rovný prístup ku kvalitným službám vrátane vzdelávania, bývania, trhu práce, zdravotnej starostlivosti a iných relevantných oblastí.⁵

Segregácia má dve dôležité dimenzie – priestorovú segregáciu (tzv. fyzická segregácia), a segregáciu v prístupe k verejným službám a právam (tzv. štrukturálna, inštitucionálna segregácia). Za výrazné zníženie fyzickej segregácie môžeme považovať intervencie, ktoré znižujú relatívnu vzdialenosť osídlenia a jeho obyvateľov od jadra obce. Inými slovami, desegregácia sa uskutočňuje, ak intervencia

---

² Metodický výklad pre efektívne uplatňovanie princípov desegregácie, destigmatizácie a degetoizácie, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, 2015, dostupné online [cit. 13. júla 2023]: https://www.romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1135/metodicky_vyklad_pre_efektivnejsie_uplatnenie_principov_desegregacie_degetoizacie_destigmatizacie.pdf; rozšírená a upravená verzia z roku 2018 dostupná online [cit. 13. júla 2023]: https://www.minv.sk/swift_data/source/romovia/publikacie/metodicky-vyklad.pdf

³ Stratégia rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030, Úrad vlády SR, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, str. 6; dostupné online [cit. 13. júla 2023]:

https://www.romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1113/strategia_2030.pdf?csrt=14118359927052754316

⁴ Ib idem.

⁵ Usmernenie pre členské štáty týkajúce sa využívania EŠIF pri riešení segregácie vo vzdelávaní a priestorovej segregácie, Európska komisia, 2015, dostupné online v anglickom jazyku [cit. 13. júla 2023]:

https://www.minv.sk/swift_data/source/mvsr_a_eu/oplz/vyzvy/thematic_guidance_fiche_segregation_en.pdf

spôsobuje to, že osoby z MRK sa dostávajú bližšie k ostatnému obyvateľstvu využitím nového alebo existujúceho objektu/služby. V praxi to znamená zníženie vzdialenosti (a/alebo zvýšenie dostupnosti) medzi osídlením, jeho obyvateľmi a jadrom obce. Naopak, prehĺbenie segregácie spôsobujú riešenia, ktoré zvyšujú relatívnu vzdialenosť (a/alebo znižujú dostupnosť) medzi osídlením, jeho obyvateľmi a jadrom obce. Za jadro obce sa považuje časť obce, kde sa nachádzajú budovy základných obecných služieb, t. j. pošty, kultúrneho domu, obecného úradu, atď. V lokálnych podmienkach môže prísť k situácii, kedy je nemožné vyhnúť sa priestorovej segregácii (napríklad neexistencia voľných pozemkov v jadre obce alebo dostupného využiteľného objektu). V takomto prípade musí projekt zahŕňať návrh opatrení s konkrétnymi krokmi a merateľnými ukazovateľmi smerujúcimi k odstraňovaniu sociálnej segregácie.

Za výrazné zníženie inštitucionálnej segregácie môžeme považovať intervencie, ktoré umožňujú integráciu osôb z MRK alebo odstraňujú systémové prekážky nepriamo obmedzujúce prístup osôb z MRK k poskytovaným verejným službám⁶. Naopak, za prehĺbenie segregácie môžeme považovať riešenia, v ktorých sa znižuje pravdepodobnosť interakcií medzi osobami z majority a minority (napr. zriaďovanie elokovaných pracovísk stredných odborných škôl pri osídlení).

DESTIGMATIZÁCIA

Stigmatizácia je proces sociálneho označovania, keď sú osobe alebo sociálnej skupine pripisované určité znaky vychádzajúce zo stereotypu, z domnievaných foriem správania sa a nie z reálnej znalosti o jeho/jej správaní. Spočíva v negatívnom označení, pripisovaní určitej „nálepky“, keď správanie a činnosť stigmatizovaných osôb pripisované ich prirodzeným vrozeným vlastnostiam bývajú zovšeobecňované na celú skupinu a interpretované ako prejav ich zlej vôle, považované za výsledok ich vrozených vlastností a ako dôkaz oprávneného postoja k minorite.⁷ Dôsledkom stigmatizácie je diskriminačné jednanie až prenasledovanie príslušníkov minority. Na strane osôb danej skupiny môže časom dôjsť k stotožneniu sa so stigmu, čo môže viesť k správaniu a jednaniu v súlade s ňou, čiže prehĺbeniu a umocneniu negatívneho vnímania zo strany majority.

Destigmatizácia znamená dosiahnutie zmeny postoja a vnímania majority voči stigmatizovaným osobám spočívajúce v individuálnom prístupe ku každej osobe zvlášť a jej posudzovaní na základe jej skutočného správania a jednania. Destigmatizácia by mala prebiehať v dvoch rovinách – inštitucionálnej (nestigmatizujúci a neutrálny prístup vo výkone verejnej správy a posilňovanie inkluzívnej spoločnosti) a na úrovni bezprostredných sociálnych vzťahov (postupná zmena v prístupe a vnímaní na strane minority aj majority). V praxi môžeme dosiahnuť zmenu stigmatizujúceho vnímania majoritou prácou v dvoch dimenziách. Jednou dimenziou je práca s majoritnou mienkou s cieľom zoslabenia predsudkov, najmä cez príklady dobrej praxe a vzájomné spoznávanie (tzv. dimenzia verejnej mienky). Druhou je práca na individuálnej úrovni – a to najmä zvyšovaním vzdelanostnej úrovne, uplatniteľnosti na otvorenom trhu práce, zlepšovaním hygienických štandardov, usporiadaním podmienok bývania a podobne⁸ (tzv. dimenzia terénnej práce).

V dimenzii terénnej práce⁹ považujeme za výrazné zníženie stigmatizácie intervencie, ktoré výrazne znižujú rozdiel medzi skupinami obyvateľstva napríklad sprístupnením alebo skvalitnením služby, alebo

⁶ Napríklad komunikácia služieb výhradne cez internet môže pôsobiť segregáčne pre osoby bez prístupu k internetu alebo bez digitálnych zručností.

⁷ Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020, Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity, 2011, dostupné online [cit. 13. júla 2023]: <https://www.romovia.vlada.gov.sk/strategie/strategia-pre-integraciu-romov-do-roku-2020/>

⁸ Najrozšírenejšie stigmy v kontexte rómskeho etnika na Slovensku sú nízka vzdelanostná úroveň, nevhodná práca, neschopnosť splácať, nedostatočné hygienické návyky, a ďalšie. Veľmi rozšírenou, škodlivou a dlhodobou pretrvávajúcou stigmu je vnímanie Rómov ako skupiny, ktorá požíva nezaslúžené výhody a využíva sociálny systém. In Barbara Láštiová, Xenia-Daniela Poslon, Negatívne postoje voči Rómom súvisia s nepriateľským politickým diskurzom, ÚVSK SAV, 2020, dostupné online [cit. 13. júla 2023]: https://www.sav.sk/index.php?doc=services-news&source_no=20&news_no=8688

⁹ Pod pojmom terénna práca rozumieme intervencie a aktivity, ktoré vykonávajú rôzne pomáhajúce profesie, alebo služby, ako napríklad terénna sociálna práca, asistenti podpory zdravia, komunitná práca, či už formou vzdelávacích aktivít, alebo individuálnou prácou s klientom, a pod.

vykonávaním terénnej práce. Intervencie by mali mať celokomunitný rozmer. Ako pozitívne príklady je možné uviesť skvalitnenie výučby, poskytovanie služieb zamestnanosti, zriadenie prístupu k pitnej vode, terénnu prácu rôznych typov, krúžky, tréningy a podobne. Výsledkom týchto úsilí by malo byť znižovanie výskytu vopred definovanej stigmatizovanej činnosti v komunite. Naopak, stigmatizáciu zhoršujú aktivity, ktoré posilňujú predsudky a osoby z marginalizovanej komunity posúvajú do takých polôh, ktoré potvrdzujú sociálne stigmy ohľadom Rómov na Slovensku.

V dimenzii verejnej mienky považujeme za výrazné zníženie stigmatizácie aktivity zamerané na prelomenie predsudkov, mýtov a dezinformácií cez spoznanie členov druhej skupiny. Vhodnými intervenciami v oblasti destigmatizácie je realizácia spoločných osvetových, neformálnych vzdelávacích aktivít zameraných na zvyšovanie akceptácie rôznorodosti, posilňovanie kultúrnej identity, senzibilizácie a podobne. Výrazným príspevom k procesu destigmatizácie patria aktivity, ktoré akcentujú vôľu osôb z MRK pracovať na zlepšení svojej situácie, napríklad cez projekty svojpomocnej výstavby, dobrovoľné aktivity, činnosť miestnych občianskych a preventívnych služieb, zveľaďovanie svojho životného prostredia a podobne. Naopak, stigmatizáciu zhoršujú aktivity posilňujúce predsudky a posúvajúce osoby z MRK do polôh potvrdzujúcich sociálne stigmy.

DEGETOIZÁCIA

Podstata getoizácie spočíva v tom, že v dôsledku marginalizácie určitej skupiny obyvateľstva hľadajú jej členovia miesto, kde budú prijatí, nebude ich nik odsudzovať, stigmatizovať ani ohrozovať. Z tohto dôvodu sa presťahujú na miesto, kde žijú ľudia s podobnými charakteristikami. Takéto miesto je však väčšinou mimo oblasť, v ktorej sa bežne zdržiavajú ľudia z väčšinovej spoločnosti, a tí ho časom začnú vnímať ako miesto, ktorému je dobré sa vyhýbať. Týmto spôsobom dochádza k obojstrannému uzatváraniu miesta, a vytvára sa geto. Postupujúci proces getoizácie sa dá zobrazit ako špirála predtáv majority o vlastnostiach vylučovanej skupiny. Špirálovitosť znamená v tomto prípade to, že na začiatku existuje relatívne veľký priestor, ktorý majorita s minoritou zdieľa, tento priestor sa však systematicky zužuje a priestor pre začlenenie vylúčených sa minimalizuje. Proces getoizácie má niekoľko etáp – stigmatizácia skupiny, jej vyčlenenie, sociálne vylúčenie, represia voči nej až prípadné fyzické násilie.¹⁰

Degetoizácia znamená prerušiť vyššie opísanú gradáciu sociálneho vylúčenia, vrátiť sa do počiatočného bodu odstraňovaním stigmatizácie, individuálnym prístupom k osobám z MRK a postupne zmeniť charakter geta na obojstranne akceptovateľnú a prirodzenú súčasť obce. Na rozdiel od vyššie spomínaného princípu priestorovej desegregácie, ktorý sa sústreďuje na odstraňovanie segregovaných lokalít, sa intervencie v prípade degetoizácie sústreďujú na zmenu charakteru geta a jeho začleňovanie ako integrálnej súčasť obce. Predpokladom úspešnej degetoizácie je vytvorený plán rozvoja obce s jasne definovanou dlhodobou víziou integrácie MRK.

Za výrazné zníženie getoizácie môžeme považovať intervencie, ktoré znižujú rozdiel medzi jednotlivými časťami obce, a to najmä vyrovnaním dostupnosti obecných služieb, lepším prepojením obecných častí, skvalitnením verejných priestranstiev a obytných jednotiek v getoizovanej časti. Ako konkrétne príklady môžeme uviesť aj zlepšenie, resp. budovanie prístupových ciest, projekty bývania, likvidáciu čiernych skládok, zavedenie a sprístupnenie pitnej vody a podobne. Ako negatívne príklady môžeme uviesť intervencie, ktoré ďalej prehlbujú uzavretosť marginalizovanej komunity, alebo rozdiel medzi obecnými časťami.

3. Komplexnosť a komplementárnosť princípov 3D

Princípy desegregácie, destigmatizácie a degetoizácie nie sú izolované princípy, ale sú komplementárne a vzájomne sa umocňujú. Pri hodnotení splnenia kritéria súladu projektov s princípmi

---

¹⁰ Vid'. poznámka 6, strana 10

3D je možné sa riadiť dvoma pravidlami:

- a) Preferované sú projekty, ktoré z dlhodobého hľadiska vedú k inklúzii prostredníctvom zohľadnenia princípov 3D, čiže výrazne znižujú sociálne vylúčenie aspoň v jednej z uvedených troch oblastí, a zároveň neprehlbujú vylúčenie vo zvyšných oblastiach.
- b) Pri výzvach, ktoré nie sú priamo zamerané na sociálnu inklúziu vylúčených osôb alebo komunít sú akceptovateľné aj projekty, ktoré preukážu nezhoršenie súčasného stavu v žiadnom z popísaných princípov.

V praxi to znamená, že poskytovateľ (sprostredkovateľský orgán zodpovedný za výzvu) zväži v rámci prípravy výzvy možné riziká dopadu oprávnených aktivít výzvy na MRK z pohľadu princípov 3D a nastaví podmienky výzvy tak, aby z prostriedkov EŠIF neboli podporované aktivity s negatívnym dopadom na desegregáciu, destigmatizáciu a degetoizáciu, ale naopak aby podporoval aktivity vedúce k odstraňovaniu segregácie, stigmatizácie a getoizácie.

4. Odporúčania pre poskytovateľov pri príprave výziev

V súlade s Metodickým usmernením k príprave výzvy je poskytovateľ povinný spolupracovať s ÚV SR – ÚSVRK pri vypracovaní výzvy na zabezpečení jej súladu s princípmi 3D.

ÚV SR – ÚSVRK ako gestor základnej tematickej podmienky „Národný strategický politický rámec integrácie Rómov“, zahŕňajúcej opatrenia na uplatňovanie inklúzie Rómov na regionálnej a miestnej úrovni, odporúča poskytovateľovi postupy na uplatňovanie podmienky splnenia princípov 3D vo výzvach na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok (ŽoNFP).

1. Poskytovateľ na základe definícií uvedených v tomto dokumente posúdi, v ktorých z plánovaných výziev je relevantné uplatňovať podmienku súladu s princípmi 3D. V prípade pochybností sa poskytovateľ môže obrátiť na ÚV SR – ÚSVRK.

Vo všeobecnosti ÚV SR – ÚSVRK odporúča uplatňovať podmienku vo všetkých výzvach:

- zameraných na výstavbu, rekonštrukciu alebo modernizáciu verejnej sociálnej, školskej, technickej, alebo energetickej infraštruktúry v mestách a obciach,
- cieľa politiky 4,
- zameraných na ochranu prírody a krajiny, ochranu a adaptáciu na zmeny klímy, prevenciu a reakciu v prípade mimoriadnych situácií alebo obehové hospodárstvo.

ÚV SR – ÚSVRK (Odbor programovej jednotky) môže sprostredkovateľskému orgánu z vlastnej iniciatívy odporúčať zahrnutie podmienky súladu projektu s princípmi 3D v konkrétnych výzvach podľa zverejneného harmonogramu výziev.

Uplatňovanie princípov 3D sa nevyžaduje pri výzvach na prípravu a predloženie projektov integrovaných územných investícií, kde je 3D zapracované ako podmienka poskytnutia príspevku, pri výzvach na prípravu a predloženie národných projektov, kde je súlad s princípmi zabezpečovaný v rámci schvaľovania zámeru projektu v príslušnej komisii pri Monitorovacom výbore, a pri výzvach na prípravu a predloženie projektov technickej pomoci.

2. Poskytovateľ navrhne postup pri uplatňovaní princípov 3D vo výzve a/alebo podmienky, ktoré musia predložené projekty spĺňať, aby boli vyhodnotené ako v súlade s princípmi 3D. Konkrétne formy uplatnenia princípu 3D a/alebo podmienok sa môže líšiť v závislosti od obsahu výzvy a relevancie 3D vo vzťahu k oprávneným aktivitám. V časti 5 tohto dokumentu je uvedených niekoľko vzorových príkladov vyhlásených výziev uplatňujúcich podmienku súladu s princípmi 3D.

3. Poskytovateľ zašle návrh výzvy spolu s návrhom na postup pri uplatňovaní princípov 3D vo výzve na e-mailovú adresu programova.jednotka@vlada.gov.sk.
4. ÚV SR – ÚSVRK vypracuje stanovisko k súladu výzvy s princípmi 3D, spolu s prípadnými návrhmi na dopracovanie do 10 pracovných dní odo dňa doručenia návrhu. ÚV SR – ÚSVRK môže od poskytovateľa požadovať ďalšie informácie týkajúce sa výzvy potrebné pre lepšie posúdenie vhodnosti nastavenia súladu s princípmi 3D vo výzve.

5. Príklady spôsobu uplatňovania princípov 3D vo výzvach

ÚV SR – ÚSVRK nepredpisuje konkrétnu formu uplatňovania princípov 3D, nakoľko miera uplatniteľnosti 3D je vždy závislá od cieľov výzvy, oprávnených žiadateľov, oprávnených aktivít, miesta realizácie či cieľových skupín. Rozsah, v akom je súlad s princípmi 3D v rámci výzvy vyžadovaný, by mal reflektovať všetky tieto faktory. Táto časť uvádza príklady vhodne nastavených podmienok súladu s princípmi 3D vo vybraných výzvach podľa jednotlivých foriem uplatňovania. Vzorový prehľad v tejto časti bude priebežne dopĺňaný na základe praktických skúseností pri implementácii uplatňovania princípov 3D vo výzvach. Aktuálnu verziu dokumentu je možné nájsť na webe Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity v časti Sekcia európskych programov.

a) V rámci podmienky oprávnenosti aktivít projektu

Výzva: PSK-MIRRI-001-2023-DV-FST - Podpora komplexného rozvoja stredného odborného vzdelávania

Spôsob zapracovania princípov 3D: V texte výzvy, v časti „podmienky oprávnenosti aktivít projektu“, je pre akciu *1.b výstavba, prístavba, nadstavba, stavebné úpravy a rekonštrukcia priestorov a pracovísk stredných odborných škôl, v ktorých prebieha výchovno-vzdelávací proces, vrátane ich stredísk odbornej praxe a školského hospodárstva* uvedené:

V obciach podľa Atlasu rómskych komunít 2019 alebo jeho následných aktualizácií nebudú aktivity podľa tohto bodu oprávnené, pokiaľ sa miesto realizácie nachádza priamo v osídlení s marginalizovanou rómskou komunitou, alebo v jeho tesnej blízkosti. V obciach zo zoznamu uvedeného v Atlase sú v záujme predchádzania prehlbovania segregácie aktivity podľa tohto bodu oprávnené len v jadrovom území obce tak, aby projekt prispieval k fyzickej desegregácii rómskych obyvateľov.

b) Ako vlastná podmienka poskytnutia príspevku vo výzve

Výzva: PSK-UV-001-2023-DV-ESF+ - Miestne občianske a preventívne služby

Spôsob zapracovania princípov 3D: Výzva obsahuje vlastnú podmienku poskytnutia príspevku (PPP) „9. Podmienka súladu projektu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie“, ktorá ustanovuje:

Projekt musí byť v súlade s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie.

Súčasťou procesu administratívneho overovania ŽoNFP je povinné posudzovanie kritérií desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie overované prostredníctvom samostatnej uzavretej otázky v kontrolnom zozname, ktorá overuje, či je projekt v súlade s princípom desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie. Mechanizmus vylučovacieho kritéria v danom prípade znamená, že v prípade negatívnej odpovede je ŽoNFP zamietnutá.

Podmienky, ktoré musí projekt spĺňať, aby bol v súlade s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie a aby bola ŽoNFP v rámci administratívneho overovania vyhodnotená kladne, sú uvedené v prílohe č.5 výzvy „Podmienky súladu projektu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie v prípade miestnych občianskych a preventívnych služieb“.

Forma preukázania zo strany žiadateľa

Nie je potrebné preukazovať splnenie PPP zo strany žiadateľa samostatnou prílohou. Žiadateľ za účelom posúdenia splnenia tejto PPP predkladá formulár ŽoNFP, v rámci ktorého popíše súlad projektu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie v časti 7. Popis projektu.

Spôsob overenia zo strany poskytovateľa

SO overuje splnenie PPP prostredníctvom informácií uvedených vo Formulári ŽoNFP, časť 7. Popis projektu.

Čas plnenia/overenia PPP

PPP sa overuje v konaní o žiadosti o NFP a je potrebné ju plniť kontinuálne počas realizácie projektu.

Súčasťou výzvy je príloha č. 5, ktorá obsahuje definície jednotlivých princíпов 3D vychádzajúce z Metodického výkladu pre efektívne uplatňovanie princíпов desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie (2018) a bližšie špecifikuje, čo musí žiadateľ v časti 7 formulára ŽoNFP popísať:

- Spôsob a výsledok prediskutovania zámeru projektu s predstaviteľmi cieľovej skupiny a majoritného obyvateľstva (napríklad prieskum názorov obyvateľov obce, spoločné stretnutie obyvateľov obce, počet stretnutí, výstup zo stretnutia) – cieľom tejto aktivity je získanie podpory širšieho okruhu obyvateľov obce ako aj ich informovanosť o prípadných plánoch.
- Ako bude pri výkone činností MOaPS zabezpečený princíp desegregácie a degetoizácie, najmä z pohľadu sociálnej izolácie príslušníkov a príslušníčok rómskych komunít a majoritnej populácie a postupnej gradácie geta. Žiadateľ popíše, ako zabezpečí, že územná pôsobnosť MOaPS nebude limitovaná len na vylúčené osídlenia alebo časti mesta/obce obývané marginalizovanou populáciou, alebo ako činnosť MOaPS prispeje k znižovaniu nerovností medzi väčšinovým spoločenstvom a vylúčenou skupinou.
- Ako činnosť MOaPS prispeje k destigmatizácii obyvateľov MRK. Žiadateľ by mal v tejto časti popísať, ako bude zabezpečené, že pozitívne dopady pôsobenia MOaPS v obci budú viditeľné naprieč celou sídelnou komunitou, a že budú smerovať k zblížovaniu a senzibilizácii majoritnej verejnosti voči MRK.
- Aké opatrenia plánuje žiadateľ prijať na udržanie dosiahnutých výsledkov v oblasti posilňovania 3D princípu, resp. aké ďalšie komplementárne aktivity v oblasti desegregácie, destigmatizácie a degetoizácie v obci plánuje.

c) Ako podmienka poskytnutia príspevku na úrovni opatrenia

Opatrenie: integrované územné investície – opatrenie 2.5.3 Podpora infraštruktúry v oblasti nakladania s komunálnymi odpadovými vodami v aglomeráciách do 2 000 EO v dobiehajúcich regiónoch

Spôsob zapracovania princíпов 3D: Podmienky poskytnutia príspevku, schválené na úrovni celého opatrenia, obsahujú samostatnú podmienku „Podmienka súladu s princípmi desegregácie, destigmatizácie a degetoizácie“, ktorá ustanovuje:

Projekt musí zlepšovať, alebo minimálne nezhoršovať situáciu v oblastiach desegregácie, destigmatizácie a degetoizácie rómskej komunity.

Ak je miestom realizácie obec s prítomnosťou rómskych komunít, žiadateľ musí v zámere uviesť, akým spôsobom projekt prispieva k znižovaniu, resp. nezvyšuje mieru segregácie, stigmatizácie a degetoizácie rómskych komunít.

Za projekty zvyšujúce mieru segregácie, stigmatizácie a degetoizácie sú považované projektové zámery v obciach s rómskymi komunitami bez pripojenia na stokovú sieť, ktoré nepredpokladajú výstavbu / dostavbu stokovej siete v osídleniach marginalizovaných rómskych komunít (MRK).

V lokálnych podmienkach môže prísť k situácii, kedy je nemožné vyhnúť sa priestorovej segregácii (napríklad nevysporiadané vlastnícke práva k pozemkom alebo nevhodný charakter osídlenia na výstavbu, a. i.). V prípade, ak projektový zámer nepredpokladá výstavbu stokovej siete v osídleniach MRK, je žiadateľ povinný zdokladovať dôvody, pre ktoré nie je možné realizovať výstavbu / dostavbu

stokovej siete v osídleniach MRK.

Zároveň musí žiadateľ v návrhu uviesť iné aktivity v obci obsahujúce konkrétne kroky smerujúce k odstraňovaniu sociálnej segregácie, stigmatizácie a getoizácie (napr. zapojenie obce do iných infraštruktúrnych projektov zameraných na zvyšovanie podmienok bývania MRK, existujúce alebo plánované mäkké aktivity v obci, a pod.).

d) Ďalšie príklady informácií, ktoré môže poskytovateľ vyžadovať v rámci popisu projektu

- opis problémov, ktorým čelia osoby z MRK a spôsob, akým navrhovaný projekt má prispieť k riešeniu týchto problémov (postačuje čiastočné riešenie určitého výseku problémov; možné taktiež uviesť iné projekty/prehľad projektov, o ktoré sa obec uchádza a sú komplementárne s cieľom riešiť problémy cieľovej skupiny vo vzájomnej synergii)
- opis navrhovaného riešenia
  - akým spôsobom prispieva k integrácii členov marginalizovanej skupiny
  - akým spôsobom prispieva k riešeniu problémov/parciálnych problémov cieľovej skupiny
  - akým spôsobom prispeje navrhovaný zámer k desegregácii, destigmatizácii a degetoizácii, resp. ak nie je možné zámerom dosiahnuť súčasné zlepšenie vo všetkých troch princípoch (čiže 3D princíp v jeho komplexnosti), žiadateľ preukáže nezhoršenie konkrétneho princípu, ktorý nie je možné zámerom dosiahnuť (to znamená neprehĺbenie priestorovej a inštitucionálnej segregácie, stigmatizácie alebo getoizácie marginalizovanej skupiny)
- prehľad projektov/výziev, o ktoré sa žiadateľ uchádza a ktoré v obci implementuje/plánuje implementovať (napríklad výstavba stokovej siete, prístup k pitnej vode a pod.) – cieľom je preukázať prípadnú komplementárnosť žiadostí, čiže integrovaný prístup pri riešení otázky začleňovania marginalizovanej skupiny a odstraňovania identifikovaných problémov
- dlhodobá vízia obce z pohľadu integrácie osôb z MRK – plánované kroky, komplexný rozvojový plán obce – územný plán, program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce alebo skupiny obcí
- priestorové usporiadanie miesta realizácie projektu - voči jadru obce, osídleniu, majority – zobrazenie na územnom pláne obce, prípadne na akomkoľvek mapovom podklade s vyznačením existujúcich služieb, infraštruktúry, lokality s prítomnosťou MRK ako aj plánovanej infraštruktúry
- opis, akým spôsobom projekt prispieva k zvyšovaniu interakcie medzi osobami z MRK a ostatnými obyvateľmi obce, podpore vzájomnej tolerancie, prínosu pozitívnej zmeny projektu a podpory participatívneho:

Príklady:

- a. v prípade výstavby školského výchovno-vzdelávacieho zariadenia – podiel žiačok a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, prístup do školského zariadenia (cez časť obce obývanú majoritnou spoločnosťou), školské kluby – spoločné voľnočasové aktivity (podiel žiakov a žiačok zo sociálne znevýhodneného prostredia, prehľad aktivít), odborní asistenti (počet žiačok a žiakov na 1 asistenta), počet žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, vypracovanými a personalizovanými individuálnymi vzdelávacími programami pod.
- b. v prípade výstavby bytových domov/rodinných domov – prístup k novej/rekonštruovanej výstavbe (samostatný prístup cez časť obce s majoritným obyvateľstvom, nie cez osídlenie), dostupná/plánovaná infraštruktúra, udržateľnosť

projektu (aktivity na zvýšenie finančnej gramotnosti, plán riešenia prípadnej insolventnosti klientov; v prípade prestupného bývania: popis jednotlivých stupňov systému prestupného bývania vrátane výstupu zo systému a popis pravidiel motivácie prestupu/ a výstupu zo systému, nadväznosť kapacít jednotlivých stupňov prestupného bývania) a pod.

- ako projekt prispeje k zvýšeniu kvality života MRK
- plán pravidelného vyhodnocovania a prijímania opatrení za účelom zvýšenia vzájomnej interakcie obyvateľov obce a kvality života osôb z MRK